

فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال چهارم، شماره چهارم، (پیاپی ۱۵)، زمستان ۱۳۹۳
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۱۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۲۴
صص: ۸۷-۱۰۴

ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد نواحی روستایی از دیدگاه ساکنین (مطالعه موردی: دهیاری دهبکری شهرستان بم)

حمید برقی^{۱*}، یوسف قنبری^۲، علی افشاری پور^۳

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

۲- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

چکیده

مدیریت روستایی به عنوان یکی از ارکان مهم توسعه در جوامع روستایی در ایران بر عهده نهاد دهیاری‌ها قرار دارد. هدف از پژوهش حاضر بررسی عملکرد دهیاری‌ها به عنوان نهاد مسئول مدیریت روستاها در توسعه اقتصادی از نظر ساکنین روستایی دهستان دهبکری شهرستان بم در سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات می‌باشد. این تحقیق از نوع کاربردی بوده و روش بررسی آن به صورت توصیفی-تحلیلی و پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر را ساکنین روستای دهبکری در بخش مرکزی شهرستان بم تشکیل می‌دهد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی و بهره‌گیری از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید. داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جهت تعیین روایی گویه‌های مورد نظر از نظر متخصصین و کارشناسان دانشگاه اصفهان و جهت تعیین میزان پایایی گویه‌ها از آلفای کرونباخ استفاده گردید که این میزان برای گویه‌های بخش خدمات ۰/۷۶۲، بخش کشاورزی ۰/۷۰۴ و بخش صنعت ۰/۷۲۳ بدست آمد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در جامعه آماری مورد مطالعه، میزان رضایت ساکنین از عملکرد دهیاری که با آزمون T سنجیده شده، حاکی از رضایت‌مندی متوسط در شاخص‌های بخش خدمات ($t=1.514$) و عدم رضایت در شاخص‌های بخش کشاورزی ($t=-28.076$) و صنعت ($t=-15.876$) می‌باشد.

واژه های کلیدی: ارزیابی، عملکرد، دهیاری، توسعه اقتصاد.

مقدمه و بیان مسئله

فرایند توسعه از مهم‌ترین موضوعات مورد بحث در سرزمین‌ها، به ویژه کشور های در حال توسعه است. تحقق پیشرفت و توسعه کشور ها مستلزم بهره گیری از استعداد و توان و حضور فعالانه مردم و مشارکت آن‌ها در مراحل توسعه است، به طوری که توسعه و مشارکت را اموری در هم تنیده دانسته‌اند، و فرایند توسعه را زمانی با ثبات و موفقیت همراه می‌دانند که با افزایش مشارکت مردم توأم باشد (متقی زاده، ۱۳۸۰: ۴۲).

از سوی دیگر می‌توان توسعه پایدار روستایی را شامل فرایند تغییرات اجتماعی، اقتصادی، محیطی دانست که برای افزایش رفاه طولانی مدت در کل جامعه طراحی می‌گردد (Moseley, 2003: 125). در واقع یکی از ابزارهای نیل به توسعه پایدار روستایی را می‌توان تشکیل گروه های سازماندهی شده (Yarwood, 2002: 278)، مانند دهیاری‌ها دانست. هر چند تقریباً همه جا از اهمیت توسعه روستایی در فرایند توسعه ملی، سخن به میان می‌آید اما به واسطه نبود برنامه مشخص استراتژیک توسعه روستایی مورد غفلت بوده است (سعیدی، ۱۳۸۴: ۲۰۴). با تشکیل مدیریت نوین روستایی یعنی استقرار دهیاری‌ها در روستاها شکل گیری نهادی رسمی و قانونی برای تثبیت امور عمومی روستا و مدیریت محلی روستایی در قالب دهیاری‌ها شکل گرفت. در این راستا انتظار بر این است که با عملکرد شایسته و مدیریت محلی و مشارکتی بتوان در جهت توسعه پایدار روستایی گام برداشت (استعلاجی، ۱۳۹۱: ۲۴۰).

پس از آزمون و خطاهای متعدد و واگذاری مدیریت روستایی به نهادها و ارگان‌های مختلف، بر اساس آخرین تغییرات حاصل شده در سال ۱۳۷۷ که منجر به تصویب قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور شد، از سال ۱۳۸۲، دهیاری‌ها، به عنوان متولیان جدید مدیریت روستایی وارد عرصه‌ی مدیریت روستاها شدند. دهیاری نهادی عمومی غیر دولتی با شخصیت حقوقی مستقل است که به صورت خودکفا اداره می‌شود. هر دهیاری دارای درجه ای است که با توجه به حجم کار، درآمد، جمعیت و وسعت روستا، از طریق وزارت کشور تعیین می‌شود. دهیار از سوی شورا برای مدت چهار سال انتخاب می‌شود (نادری، ۱۳۸۶: ۶۸).

اگرچه دهیاری‌ها نهادی نسبتاً نوپا در مدیریت روستاهای ایران است و در ابتدای راه قرار دارند، اما سنجش عملکردشان، میزان اثر گذاری آن‌ها را در توسعه روستایی مشخص می‌کند. تا چند دهه قبل تنها تعریفی که از توسعه وجود داشت مربوط به میزان درآمد سرانه و اشتغال بود، امروزه توسعه شامل جنبه های اقتصادی، فرهنگی و محیطی نیز می‌باشد. در این مقاله با توجه به این که یکی از مهم‌ترین ابعاد توسعه، اقتصاد روستا می‌باشد به ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد روستاها از نظر مردم روستا (ارزیابی ذهنی) پرداخته شده است.

طبق قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری (مصوب ۶۲/۴/۵) روستا واحد مبدأ تقسیمات کشوری است که از لحاظ زیست محیطی (وضع طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) همگن بوده و با حوزه و قلمرو معین ثبتي یا عرفی مستقل حداقل تعداد ۲۰ خانوار (صد نفر) اعم از متمرکز یا پراکنده در آنجا سکونت داشته باشند و اکثریت

دائمی آن‌ها به طور مستقیم یا غیرمستقیم به یکی از فعالیت‌های کشاورزی، دامداری، باغداری به طور اعم و صنایع روستایی و صید یا ترکیبی از این فعالیت‌ها اشتغال داشته باشند و در عرف به عنوان ده، آبادی، دهکده یا قریه نامیده می‌شود (اکبری، ۱۳۸۴: ۱۵).

تا قبل از اصلاحات ارضی در ایران، مالکان، مدیران و صاحبان اصلی روستا محسوب می‌شدند و عهده دار اداره امور روستاها بودند. در دوران حکومت پهلوی، با وجود اینکه دولت تلاش می‌کرد تا در مدیریت روستاها نقش داشته باشد، ولی مالکان همچنان قدرت اصلی در روستاها به شمار می‌آمدند. با اجرای اصلاحات ارضی در سال ۱۳۴۰ که طی سه مرحله اجرا شد، از اقتدار مالکان کاسته شد و نیروهای دولتی در قالب سپاه ترویج، سپاه دانش، انجمن ده، خانه اصناف و خانه فرهنگ روستایی در روستاها حضور یافتند. علاوه بر این، شرکت‌های تعاونی روستایی نیز برای پر کردن نبود مدیریت مالی که با کوتاه کردن دست مالکان به وجود آمده بود، شکل گرفتند (مهدوی، ۱۳۷۷: ۳۵). این نهادها نیز به دلایل متعدد نتوانستند خلأ به وجود آمده ناشی از حذف مالکان از مدیریت روستاها را جبران کنند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز شوراهای روستایی بدون بازوی اجرایی تشکیل شدند و برای حل مشکلاتی که به علت حضور نداشتن مدیر اجرایی در روستاها وجود داشت، خانه همیار و دفتر عمران روستایی به وجود آمدند. این نیز توفیق چندانی حاصل نکرد و به دنبال آن، قانون تأسیس دهیاری خودکفا در سال ۱۳۷۷ به تصویب رسید تا به مثابه تشکیلاتی اجرایی در روستاها، نقشی ایفا کند؛ ولی به دلایل مختلف از جمله پیش‌بینی نکردن قوانین استخدامی، مالی و تشکیلاتی و سازمان مناسب دهیاری و نبود منابع درآمدی پایدار در روستاها، در عمل، ایجاد دهیاری‌ها از نظر اجرایی در اغلب روستاها مسکوت باقی ماند تا اینکه در سال ۱۳۷۷ مجلس به پیشنهاد وزارت کشور قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور را به تصویب رساند (فال سلیمان و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۵).

بدیهی است که واحد اجتماعی روستا به لحاظ وجود مناسبات اجتماعی، اقتصادی نمی‌تواند از تشکیلات سازمان مدیریتی بی‌نیاز باشد. از آن جا که دست‌یابی به توسعه پایدار از اهداف عمده سیاست‌گذاری‌های کلان در سطح کشور است، مفهوم توسعه پایدار در واکنش به افزایش آگاهی در مورد وجود چندین رابطه مهم میان فرآیندهای توسعه‌ی انسانی و اقتصادی، مشکلات زیست محیطی جهانی و محلی، افزایش جمعیت و فقر و تغییر ساختار سیاسی تدوین شده است (Manal, 2008: 772). از آنجا که هماهنگی بین ابعاد توسعه لازم و ضروری است و در محافل علمی و بین‌المللی توسعه را با این صفت شناخته و مورد بحث قرار می‌دهند، یعنی پدیده یا عنصری که هماهنگی در تمام ابعاد آن باشد (زمردیان، ۱۳۷۰: ۳۵)، ضرورت وجود مدیریتی منسجم و کارآمد در روستاها، با توجه به امکانات و منابع محدود و با توجه به مسائل و مشکلات موجود در این نواحی، بیش از سایر عوامل موثر در توسعه‌ی روستایی به چشم می‌آید. محققینی مانند آلبرت واترسون و مایکل تودارو توسعه روستایی را فعالیت‌هایی مرکب از بخش‌های متعدد می‌دانند که مهم‌ترین آن‌ها حصول عواید اقتصادی و رفاه اجتماعی برای هر فرد روستایی است (تودارو، ۱۳۶۴: ۱۳۶). از آنجا که یکی از مباحث اصلی توسعه پایدار، توسعه اقتصاد روستاها است و مسئولیت مدیریت روستاها در ایران بر عهده دهیاری‌ها گذارده شده است در این پژوهش به

ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها به عنوان نهاد مسئول مدیریت روستاهای ایران در توسعه اقتصاد روستاها از نظر مردم در سطح روستای دهبکری واقع در بخش مرکزی شهرستان بم پرداخته شده است. با توجه به تفاوتی که در سطح توسعه اقتصادی این روستا با روستاهای مجاور و دیگر روستاهای بخش مرکزی شهرستان بم ملاحظه می‌شود، و همچنین به نظر می‌رسد فعالیت‌های دهیاری‌ها در اقتصاد روستاها بیشتر روی بخش خدمات متمرکز شده است و با توجه به اهمیتی که کشاورزی در توسعه روستاها دارد، محققین این مکان را برای پژوهش انتخاب نموده‌اند تا به ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد روستایی در بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات از دیدگاه مردم یا همان ارزیابی ذهنی عملکرد دهیاری‌ها پردازند. سؤال اصلی تحقیق این است که عملکرد دهیاری‌ها از نظر ساکنین روستا در توسعه اقتصاد روستاها چگونه بوده است؟

پیشینه تحقیق

در زمینه مدیریت روستایی و مسائل مربوط به مدیریت در روستاها و از جمله دهیاری‌ها مطالعات و پژوهش‌هایی انجام شده که در اینجا به ذکر نمونه‌هایی از آن‌ها می‌پردازیم.

Abdulfattah Yaghi (2008) در مطالعه‌ای تحت عنوان شیوه‌های مطلوب مدیریت محلی به بررسی و ارزیابی چگونگی اجرای مدیریت از طریق مردم بومی در زمینه تأمین خدمات اساسی در اردن و آمریکا پرداخته است و نتایج تجزیه و تحلیل پژوهش وی با استفاده از تحلیل واریانس (ANOVA) نشان داد مردم دو کشور درباره مدیریت مطلوب عقاید متفاوتی دارند و اردنی‌ها نسبت به آمریکایی‌ها دیدگاه نسبتاً مثبتی در باره مدیریت محلی دارند.

Wenchang (2008) در مطالعه‌ای با عنوان مدیریت روستایی، رهیافتی برای مناطق روستایی تبت، به این نتیجه می‌رسد که مدیریت روستایی زمانی در نواحی روستایی جایگاه خود را پیدا می‌کند که با فرهنگ روستایی، منابع روستایی، اکولوژی روستایی، تولیدات روستایی، کاهش فقر روستایی و بهبود زندگی روستایی در تعامل عملکردی باشد.

Lowe (1999) در مطالعه‌ای با عنوان مشارکت در توسعه روستایی به این نتیجه رسیده است که مشارکت در توسعه پایدار روستایی از طریق ایجاد تشکلهای محلی، یکی از اندیشه‌های کارساز برای توسعه بشمار می‌رود. نعمتی (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای با عنوان ارزیابی وضعیت و نقش کارکردی دهیاری‌ها در روستاهای کوچک به این نتیجه رسید که موفقیت دهیاری‌ها تا حدود زیادی به وجود و عدم وجود پیش‌زمینه‌ها و ساختارهای مناسب اداری و تشکیلاتی دارد و بین پیش‌زمینه‌ها و حمایت‌های دولتی و موفقیت دهیاری‌ها رابطه معناداری وجود دارد. بنا بر این اعطای کمک‌های دولتی و ارایه خدمات و حمایت‌های اداری و مالی می‌تواند ضامن بقا و ادامه حیات دهیاری‌ها باشد.

مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران به این نتیجه رسیده‌اند که امروزه دهیاری‌ها می‌توانند نقش بسیار مهمی را در راستای توسعه روستایی به ویژه اوضاع

کالبدی - فیزیکی روستا ایفا نمایند و فعالیت‌های انجام شده دهیاران گواه بر این مدعاست. اما از طرفی ضعف‌هایی در مدیریت روستایی کنونی وجود دارد که نظارت عالی‌ه استناداری، اختصاص بودجه بیشتر و برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با شرح وظایف دهیاری و فرهنگ سازی برای مشارکت مردم می‌تواند تا حدود زیادی از میزان ضعف‌های موجود بکاهد.

ناییچی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان نقش آموزش دهیاران در توسعه روستایی (مطالعه موردی دهیاری‌های بخش چمستان شهرستان نور) به این نتیجه رسیدند که تحصیلات بالای دهیاران در پیشبرد اهداف توسعه روستایی و مشارکت روستاییان موثر است.

فراهانی و رستمخانی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان کرسف شهرستان خداآهنه) به این نتیجه رسیدند که به عقیده روستائیان عملکرد دهیاری‌ها در بعد زیست محیطی و کالبدی مناسب و خوب بوده است و میزان رضایت مردم در این ابعاد از عملکرد دهیاری‌ها خوب می‌باشد و همچنین در بعد اجتماعی نیز عملکرد نسبتاً مناسبی داشته‌اند ولی در بعد اقتصادی انتظارات روستائیان را برآورده نکرده‌اند.

علاوه بر این پژوهش‌ها می‌توان از مطالعات دیگری که حسینی ابری (۱۳۸۳)، بدری (۱۳۸۶)، کریمی (۱۳۸۶)، مبارکی (۱۳۸۶)، حمیدیان (۱۳۹۰)، فال سلیمان و همکارانش (۱۳۹۱) در باره مدیریت روستایی، به ویژه دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستا انجام داده‌اند، اشاره کرد.

مبانی نظری

مدیریت روستایی فرایند چند جانبه‌ای است که شامل سه رکن، مردم، دولت و نهاد های عمومی است. در این فرایند با مشارکت مردم و از طریق تشکیلات، سازمان‌های روستایی و برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا گردیده و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۱).

در فرایند توسعه پایدار روستایی، مدیریت، یعنی تنظیم ارتباط انسان با محیط زیست خود، که در آن به پیوند نظام‌های اجتماعی، اقتصادی با نظارت‌های بوم شناختی توجه می‌شود (فیروزنیا و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۵۴)، صاحب نظران توسعه روستایی معتقدند که برای تحقق توانمندسازی جامعه روستایی به منظور افزایش توانایی تصمیم‌گیری مدیریت روستایی، باید از داخل جامعه محلی شروع کرد و عوامل بیرونی می‌توانند به شکل تسهیل‌گر ایفای نقش کنند. (ESCAP, 1996) بنابراین در فرایند توسعه پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در سه پست اصلی اقتصادی، اجتماعی و محیطی در نظر گرفت که هر یک از این ابعاد دارای جنبه‌های خاص خود هستند و اهداف مدیریتی در آن‌ها متفاوت است (Zaslow, 2000: 33). در کشور ما به نقش سازمان‌های غیر دولتی و تشکل‌های خود جوش محلی برای مدیریت و برنامه‌ریزی امور مختلف روستاها کمتر توجه شده و به دنبال آن، عدم استفاده از نیروهای متشکل محلی، نبود رهبری صحیح و جذب افراد مستعد باعث از دست رفتن فرصت‌های مشارکت مردم شده است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۹). امروزه بر اثر تحول در شیوه‌های مدیریتی،

سازمان‌های محلی غیر دولتی مورد توجه قرار گرفته‌اند. پایه و اساس سازمان‌های محلی بر اصل حاکمیت مردم بر مردم، بنا شده است (نعمتی و بدری، ۱۳۸۶: ۱۶۴). سازمان محلی، سازمانی است عمومی که به موجب قوانین عمومی و یا خاص و یا سایر وسایل قانونی در قسمتی از خاک یک کشور که دارای قدرت عالی‌ی سیاسی و یا شبیه به آن باشد، تشکیل می‌شود تا خدمات و سرویس‌های لازم را در محدوده‌ی خاصی برای مردم تأمین کند (نوروزی فر، ۱۳۸۰: ۴۵). به عبارتی سازمان محلی را می‌توان موجودیتی سازمان یافته که دارای ویژگی‌های حکومتی بوده و از استقلال اداری و مالی (نه سیاسی)، قابل ملاحظه‌ای برخوردار باشد، تعریف کرد که هدف از ایجاد آن ارائه خدمات عمومی به مردم محل با پیشینه‌ی کارایی و اثر بخشی است (مقیم، ۱۳۸۰: ۱۶۴).

با تصویب قانون مربوط به «تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی» توسط مجلس شورای اسلامی (مصوب خرداد ۱۳۷۵) و با برگزاری اولین دوره انتخابات شوراهای اسلامی توسط وزارت کشور در سال ۱۳۷۷ و دومین دوره آن در سال ۱۳۸۱ زمینه‌های حضور هرچه بیشتر شوراها در سراسر کشور در مدیریت روستایی فراهم گردید (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۲۰) و در سال ۱۳۷۷ طی ماده واحده - مصوب مجلس شورای اسلامی - ۱۳۷۷/۴/۱۴ به وزارت کشور اجازه داده شد که به منظور اداره امور روستاها، سازمانی به نام دهیاری با توجه به موقعیت محل با درخواست اهالی و به صورت خودکفا با شخصیت حقوقی مستقل در این روستاها تأسیس نماید (معاونت امور دهیاری‌ها دفتر طرح و برنامه، ۱۳۸۳: ۷۰). در همین راستا در اجرای تبصره ۲ قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور، با تصویب اساس‌نامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها توسط هیئت وزیران در اسفند ۱۳۸۰ سازمان دهیاری‌ها تأسیس گردید. همچنین طبق ماده ۱۰ - مصوبه هیئت وزیران - ۱۳۸۰/۱۱/۲۱ وظایف تفصیلی دهیار و دهیاری‌ها در ۴۸ بند جهت اداره و توسعه پایدار روستا بر اساس قانون شوراها و با رعایت قوانین و مقررات مربوط تدوین شد و اداره امور روستاها به دهیاری‌ها محول گردید. بر مبنای این مصوبه دهیاران موظف شدند در چهارچوب آن به اداره امور روستای تحت مدیریت خود بپردازند (دربان آستانه و اکبری، ۱۳۸۳: ۳).

وظایف دهیاری در اساس‌نامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها

در فصل دوم قانون اساس‌نامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها وظایف تفصیلی دهیار آورده شده است. بر اساس ماده ۱۰ اساس‌نامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها وظایف تفصیلی دهیار جهت «اداره و حفظ توسعه پایدار روستا» بر اساس قانون شوراها و با رعایت قوانین و مقررات مربوط، ۴۸ وظیفه می‌باشد. این وظایف در چند گروه قابل تقسیم بندی می‌باشند:

۱ - وظایفی که دهیار در زمینه امور عمومی روستا بر عهده دارد. برخی از مصادیق این دسته از وظایف دهیار عبارتند از: بهبود وضعیت زیست محیطی روستا، مراقبت بر اجرای مقررات بهداشتی و حفظ نظافت، نظیف، نگهداری و تسطیح معابر و ...

۲ - وظائفی که دهیار در مقابل شورا ملزم به انجام آن است، از جمله: اجرای مصوبات شورا، کمک به شورا در خصوص بررسی و شناخت کمبودها و نیازها، مشارکت و همکاری با شورا در اجرای طرح‌های عمرانی، ارسال گزارش‌های درخواست شده به شورا و...

۳ - وظائفی که دهیار در ارتباط با ارگان‌های مرتبط با روستا بر عهده دارد، از جمله: همکاری با سازمان ثبت احوال در جهت ثبت مولید و متوفیات و تهیه آمار مربوط، همکاری با نیروی انتظامی و ارسال گزارش پیرامون وقوع جرائم، همکاری با سازمان‌ها و نهادهای دولتی، تشریک مساعی با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تشریک مساعی با سازمان میراث فرهنگی و...

۴ - وظائفی که دهیار در جهت عمران و آبادانی روستا بر عهده دارد (وظائف عمرانی دهیار) از جمله: تشویق و ترغیب روستائیان به توسعه صنایع دستی و ترویج و بازاریابی محصولات کشاورزی، کمک در احداث تأسیسات تولید آب، برق و...

۵ - سایر وظائف دهیار که شامل موارد متعدد و متنوعی می‌شود، از جمله: تهیه تعرفه عوارض با کمک شورا، وصول عوارض مصوب مراجع قانونی، برآورد و تنظیم و ارائه بودجه سالیانه دهیاری، اهداء و قبول اعانات و هدایا، انجام معاملات دهیاری، صدور پروانه برای ساختمان‌هایی که در محدوده قانونی روستا قرار دارند و...

با توجه با این وظائفی که در قانون برای دهیاری‌ها در نظر گرفته شده در این پژوهش به بررسی عملکرد دهیاری‌ها از نظر مردم روستا در سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات پرداخته شده تا معلوم شود که از نظر مردم روستاها دهیاری در کدام یک از بخش‌های اقتصادی موفق‌تر بوده‌اند و در چه زمینه‌ها ضعف دارد، همچنین معلوم شود که بیشترین فعالیت دهیاری‌ها در چه زمینه‌ای متمرکز شده است.

وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور) بر اساس شرح وظایف دهیاری‌ها و با هدف ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها و انتخاب دهیاری‌های برتر، شاخص‌هایی نهایی تدوین کرده است. این شاخص‌ها به دو دسته کلی شاخص‌های عمومی و اختصاصی تقسیم می‌شوند که در مورد آن‌ها توضیح می‌دهیم.

شاخص‌های عمومی: این شاخص‌ها برای سنجش عملکرد دهیاری در راستای شرح وظایف اجتماعی- اقتصادی تعاملات اداری و نحوه مدیریت دهیار ایجاد شده‌اند. این شاخص در چند شاخص کلی عملکرد، طراحی شده است که عبارتند از: مدیریت راهبردی، اداری و پرسنلی، مالی، تعاملات اجتماعی و سلامت اداری.

شاخص‌های اختصاصی: این دسته از شاخص‌ها نیز برای ارزیابی عملکرد دهیاری در ابعاد توسعه محیطی- کالبدی در قالب چند شاخص کلی طراحی شده‌اند. از جمله این شاخص‌ها عبارتند از: هدایت و دفع آب‌های سطحی، بهبود عبور و مرور روستایی، ایجاد تأسیسات حفاظتی روستا، بهبود محیط روستایی، ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، فرهنگی و گردشگری، ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی و خدمات روستایی (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۸۸: ۴۳).

در تقسیم بندی دیگر شاخص‌های توسعه روستایی که به نوعی درون شاخص‌های عمومی و اختصاصی گنجانده شده‌اند، به سه دسته تقسیم بندی می‌شود که عبارتند از: شاخص‌های اجتماعی، شاخص‌های اقتصادی و شاخص‌های محیطی-کالبدی.

از طرفی اقتصاد روستایی نیز به عنوان یکی از موضوعات قابل مطالعه در علم اقتصاد است که تعاریف مختلفی از آن صورت گرفته است. هرچند در ادبیات اقتصادی، اقتصاد روستایی مترادف با اقتصاد کشاورزی آورده شده است لیکن با آن از لحاظ حوزه فعالیت تفاوت وجود دارد. ساده‌ترین تعریفی که از اقتصاد روستایی شده است عبارت است از: اقتصاد روستایی علمی است که از عوامل مختلف طبیعی، اقتصادی، جغرافیایی، اجتماعی، مالی، تجاری و صنعتی که در وضع یک منطقه روستایی موثر است بحث می‌کند (آسایش و قنبری، ۱۳۸۵: ۱۵). همچنین اقتصاد روستایی یکی از رشته‌های جدید علم اقتصاد است که در آن اقتصاددانان سعی می‌کنند تا با استفاده از ابزارهای اقتصادی مسائل و مشکلات یک منطقه روستایی را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهند (عزیزی و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۳). از آنجا که اقتصاد را به طور کلی شامل سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات می‌دانند و بخشی که در روستاها به طور معمول رایج و دارای اهمیت است، بخش کشاورزی می‌باشد، و با توجه به اهمیت این بخش در اقتصاد کل کشور، نیاز به بررسی عملکرد دهیاری‌ها به عنوان نهاد اداره کننده روستاها، از نظر مردم روستا ضروری به نظر می‌رسد.

اهمیت اقتصاد روستایی در اقتصاد ملی

اقتصاد روستایی به عنوان تولید کننده و عرضه کننده مواد اولیه مورد نیاز سایر بخش‌های اقتصادی و تأمین کننده نیازهای غذایی بشر، نقش مهمی را در تولید ملی (تولید ناخالص داخلی) کشور دارد. بر اساس آمار ارائه شده در گزارشات اقتصادی بانک مرکزی کشور، سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۳ در تولید ناخالص داخلی در حدود ۹/۸۴ درصد بوده است. هر چند که عمده‌ای از تولیدات بخش صنعت نیز از مواد اولیه بخش کشاورزی تأمین گردیده و در سایر بخش‌های اقتصادی نیز نظیر خدمات، مناطق روستایی از ایجاد کنندگان ارزش افزوده هستند. بنابراین سهم مذکور نشان دهنده سهم اقتصاد روستایی در کل ارزش افزوده نمی‌باشد. پس بنابراین جایگاه اقتصاد روستایی در تولید ناخالص داخلی کشور فراتر از نقش بخش کشاورزی است، زیرا عمده ارزش افزوده ایجاد شده در بخش خدمات مربوط به تولیدات اقتصاد روستایی است که در آمار بخش خدمات منظور شده است. همچنین تولیدات صنایع دستی و فرش و تولیدات کارخانه‌ای نیز از اقتصاد روستایی تأمین شده است که باید جزء ارزش افزوده اقتصاد روستایی قرار گیرد. بنابراین محور بودن اقتصاد روستایی در برنامه‌های توسعه ملی با توجه به سهم آن در تشکیل تولید ناخالص داخلی توجیه می‌گردد با این وجود بخش روستایی کشور در طی سال‌های گذشته توسعه زیادی پیدا ننموده است که یکی از دلایل آن فقدان سیاست مشخص بر یک نظریه توسعه روستایی و یا استفاده از نظریات متعدد در کشور است (پاپلی یزدی، ۱۳۸۱: ۴). در این تحقیق سعی شده است که تأثیرات دهیاری بر توسعه اقتصاد روستاها مورد بررسی قرار گیرد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر در این پژوهش از نوع کاربردی بوده و روش بررسی در آن به صورت توصیفی-تحلیلی و پیمایشی می‌باشد. ابزار اصلی پژوهش، پرسش نامه ای است که روایی محتوایی آن با کسب نظرات تنی چند از اساتید دانشگاهی مورد تأیید قرار گرفته است. جامعه آماری نمونه از بین مردم روستای دهبکری که دارای ۸۱۷۵ نفر جمعیت و از سال ۱۳۸۳ دارای دهیاری فعال می‌باشد و با استفاده از روش انتخاب نمونه بر اساس فرمول کوکران انتخاب شده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برای مجموع جمعیت کل روستا و با ضریب اطمینان ۹۵ درصد و همچنین با در نظر گرفتن فرضیه حداکثر ناهمگنی ($p=q=0/5$) برابر ۳۸۴ نفر برآورد شد که با توجه به مخدوش بودن برخی از پرسشنامه‌ها و محدودیت‌های زمانی- مالی تحقیق تعداد ۳۵۰ پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. این روستا به این دلیل برای پژوهش انتخاب شد که اولین روستایی است که در بخش مرکزی شهرستان بم دهیاری در آن تأسیس شده است و از این نظر با سابقه‌ترین روستا در زمینه مدیریت نوین می‌باشد، بخش مرکزی شهرستان بم دارای دو دهستان به نام دهبکری و حومه است که دهستان حومه دارای ۲۵ دهیاری فعال و دهستان دهبکری دارای ۳ دهیاری فعال می‌باشد. روستای دهبکری با جمعیت ۸۱۷۵ نفری ۹۱ درصد از کل جمعیت دهستان دهبکری، که ۹۰۷۵ نفر جمعیت دارد را تشکیل می‌دهد علاوه بر این، در کل این دهستان سه دهیاری وجود دارد که دو دهیاری دیگر در روستاهای مرغک علیا و دهنه مرغک به تازگی و در سال ۱۳۸۸ تأسیس شده‌اند و برای بررسی عملکرد آن‌ها نیاز به گذر به زمان می‌باشد. همچنین این روستا در سال ۱۳۸۹ از طرف سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان کرمان جزء یازده روستای هدف گردشگری در استان کرمان قرار گرفته است. برای سنجش میزان پایایی در تدوین و تنظیم پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ در نرم افزار SPSS استفاده گردید که نتایج آن در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول شماره ۱- مقدار آلفای کرونباخ در سه شاخص اقتصادی

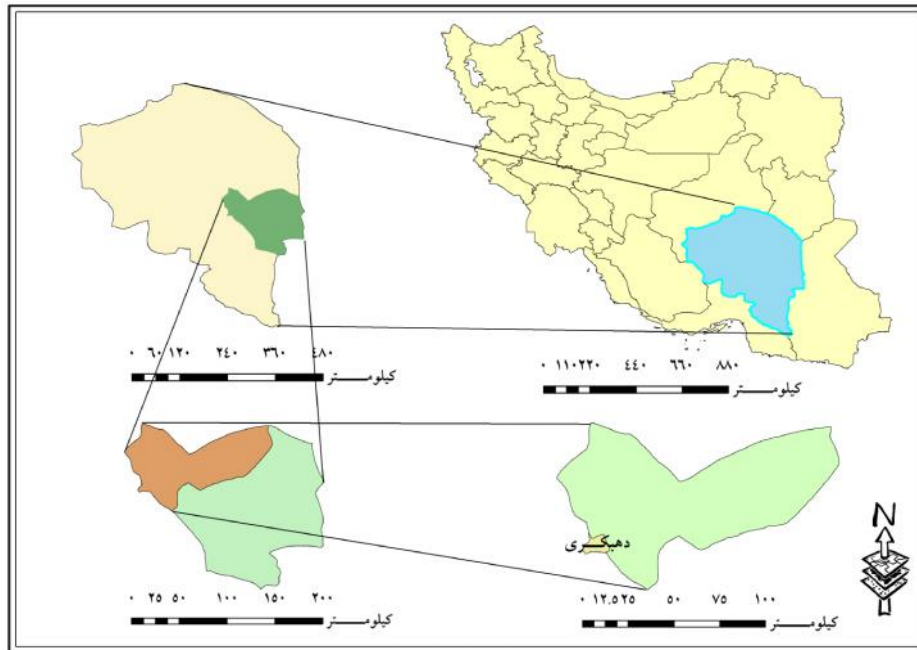
عنوان	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفای کرونباخ
پایداری بخش خدمات	۱۴	۰/۷۶۲
پایداری بخش کشاورزی	۱۰	۰/۷۰۴
پایداری بخش صنعت	۱۰	۰/۷۲۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان بم یکی از شهرستان‌های استان کرمان در جنوب شرقی ایران است که در بین ۵۷ درجه و ۷ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی و ۲۸ درجه و ۲۳ دقیقه تا ۲۹ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار دارد. این شهرستان دارای ۲ بخش به نام مرکزی و بروات می‌باشد که بخش مرکزی شهرستان دارای ۲ دهستان به نام حومه و دهبکری است و روستای دهبکری در مرکز دهستان دهبکری قرار دارد (سالنامه آماری استان

کرمان، ۱۳۹۰). نقشه شماره ۱ موقعیت فضایی استان کرمان، شهرستان بم، بخش مرکزی شهرستان بم و دهستان دهبکری یا همان محدوده مطالعاتی را نشان می‌دهد.

نقشه شماره ۱- موقعیت فضایی محدوده مطالعه

مأخذ: نگارندگان

یافته های توصیفی:

همان گونه که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود توزیع تحصیلات پاسخگویان این گونه بوده است که تعداد ۵۶ نفر (۱۶ درصد پاسخ‌گویان) بی‌سواد، تعداد ۱۳۳ نفر (۳۸ درصد پاسخگویان) ابتدایی، تعداد ۷۲ نفر (۲۰/۶) متوسطه، تعداد ۸۹ نفر (۲۵/۴) دانشگاهی بوده‌اند. در رابطه با مشاغل پاسخگویان باید گفت: ۴۲ نفر (۱۲ درصد) از آنان کشاورز، تعداد ۳۴ نفر (۹/۷) دامدار، تعداد ۶۳ نفر (۱۸ درصد) خدمات، تعداد ۱۱۷ نفر (۳۳/۴) مشاغل آزاد، تعداد ۲۳ نفر (۶/۶) بیکار و تعداد ۷۱ نفر (۲۰/۳) در سایر مشاغل مشغول به کار بوده‌اند. نتایج بدست آمده از تحقیق در مورد سن پاسخگویان نشان می‌دهد که تعداد ۴ نفر (۱/۱ درصد) کمتر از ۲۰ سال، تعداد ۶۲ نفر (۱۷/۷ درصد) بین ۲۱ تا ۳۰ سال، تعداد ۱۰۶ نفر (۳۰/۳ درصد) بین ۳۱ تا ۴۰ سال، تعداد ۹۹ نفر (۲۸/۳ درصد) بین ۴۱ تا ۵۰ سال، تعداد ۳۸ نفر (۱۰/۹ درصد) بین ۵۱ تا ۶۰ سال و تعداد ۴۱ نفر (۱۱/۷ درصد) بیش از ۶۰ سال سن داشته‌اند. از نظر میزان آشنایی با کار و وظایف دهیاری‌ها تعداد ۶۳ نفر (۱۸ درصد) آشنایی کم، تعداد ۲۰۳ نفر (۵۸ درصد) آشنایی متوسط، تعداد ۶۵ نفر (۱۸/۶ درصد) زیاد و تعداد ۱۹ نفر (۵/۴ درصد) با وظایف دهیاری‌ها آشنایی زیادی داشته‌اند.

جداول شماره ۲- ویژگی‌ها توصیفی آزمودنی‌ها

تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بی سواد	۵۶	۱۶	۱۶
ابتدایی	۱۳۳	۳۸	۵۴
متوسطه	۷۲	۲۰/۶	۷۴/۶
دانشگاهی	۸۹	۲۵/۴	۱۰۰
مجموع	۳۵۰	۱۰۰	۱۰۰

شغل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کشاورزی	۴۲	۱۲	۱۲
دامداری	۳۴	۹/۷	۲۱/۷
خدمات	۶۳	۱۸	۳۹/۷
آزاد	۱۱۷	۳۳/۴	۷۳/۱
بیکار	۲۳	۶/۶	۷۹/۷
سایر	۷۱	۲۰/۳	۱۰۰
مجموع	۳۵۰	۱۰۰	۱۰۰

آشنایی با وظایف دهیاری	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کم	۶۳	۱۸	۱۸
متوسط	۲۰۳	۵۸	۷۶
زیاد	۶۵	۱۸/۶	۹۴/۶
خیلی زیاد	۱۹	۵/۴	۱۰۰
مجموع	۳۵۰	۱۰۰	۱۰۰

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
تا ۲۰	۴	۱/۱	۱/۱
۲۱-۳۰	۶۲	۱۷/۷	۱۸/۹
۳۱-۴۰	۱۰۶	۳۰/۳	۴۹/۱
۴۱-۵۰	۹۹	۲۸/۳	۷۷/۴
۵۱-۶۰	۳۸	۱۰/۹	۸۸/۳
۶۰+	۴۱	۱۱/۷	۱۰۰
مجموع	۳۵۰	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

یافته های تحلیلی تحقیق

با توجه به اینکه سؤال اصلی این تحقیق عبارت است از اینکه مردم روستا تا چه حد از عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد روستا رضایت دارند، برای بررسی این سؤال از آزمون T تک نمونه ای استفاده شده است به این صورت که عدد ۳ به عنوان حد متوسط در نظر گرفته شده است و داده ها در هر یک از شاخص‌ها با این عدد سنجیده شده‌اند. در آزمون t تک نمونه‌ای فرض H_0 حاکی از برابری شاخص مورد نظر با عدد سه (حد متوسط رضایت) می‌باشد و فرض H_1 حاکی از عدم برابری شاخص مورد نظر با حد متوسط رضایت است در این صورت باید از مقادیر حد بالا و حد پایین استفاده کرد که:

۱- هرگاه حد بالا و پایین مثبت باشد، میانگین از مقدار مشاهده شده بزرگ‌تر است.

۲- هرگاه حد بالا و پایین منفی باشد، میانگین از مقدار مشاهده شده کوچک‌تر است (Bosshaq et al, 2012, 552).

نتایج حاصل از جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که از مجموع سیزده شاخص مورد بررسی در بخش خدمات، شش شاخص (توسعه خدمات بهداشتی، برق رسانی، خدمات درمانی، خدمات مخابراتی، فرهنگی مذهبی و مقابله با بحران‌ها و مخاطرات طبیعی) از دیدگاه ساکنین از سطح رضایت قابل قبولی برخوردارند که برخی از دلایل آن به گفته مردم روستا، افزایش میزان خدمات بهداشتی مانند جمع آوری زباله، خدمات مامایی و افزایش خدماتی که خانه های بهداشت در روستا ارائه می‌دهند و همچنین برق رسانی به تعدادی از آبادی‌ها و کاهش قطعی برق در سال‌های اخیر نسبت به قبلاً، نصب دکل جدید رادیو و تلویزیون در روستا و دادن اعتبارات به مردم روستا برای بازسازی و ساختن خانه های مقاوم در روستا بعد از زلزله سال ۱۳۸۲ در شهرستان بم عنوان شد. در حالی که هفت شاخص (ارائه خدمات بیمه ای، آب رسانی برای شرب، راه سازی، خدمات آموزشی، خدمات بانکی، کاهش رفت و آمد روستاییان به شهر و ایجاد اشتغال) از دیدگاه ساکنین سطح رضایت قابل قبولی ندارند، به این معنی که میزان رضایت ساکنین از عملکرد دهیاری در این شاخص‌ها کمتر از حد متوسط بوده است که مردم دلایلی مانند مشکلات آب شرب در برخی نقاط روستا و حل نشدن مشکل قطعی آب در روستا، کیفیت پایین راه‌هایی که به برخی از سکونتگاه های اطراف وصل می‌شود، وجود داشتن تنها یک بانک در روستا و ... را عنوان کردند.

جدول ۳- سنجش میزان رضایت از عملکرد دهیاری در بخش خدمات

فاصله اطمینان ۰/۹۵		Test Value=3				شاخص های بخش خدمات
حد بالا	حد پایین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار T	
-۰/۲۷۷	-۰/۴۲۵	-۰/۳۵	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۹/۳۱۷	ارائه خدمات بیمه ای
۰/۷۶۰	۰/۶۲۲	۰/۶۹	۰/۰۰۰	۳۴۹	۱۹/۶۸۷	توسعه خدمات بهداشتی
-۰/۲۰۴	-۰/۳۷۷	-۰/۲۹	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۶/۶۲۶	آب رسانی
۰/۸۷۵	۰/۷۵۲	۰/۸۱	۰/۰۰۰	۳۴۹	۲۶/۰۹۶	برق رسانی
-۰/۲۱۱	-۰/۳۳۱	-۰/۲۷	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۸/۸۳۸	راه سازی

۰/۰۱۳	۰/۱۲۹	۰/۰۷	۰/۰۱۶	۳۴۹	-۲/۴۱۱	خدمات آموزشی
۰/۲۲۸	۰/۱۱۴	۰/۱۷	۰/۰۰۰	۳۴۹	۵/۹۴۱	خدمات درمانی
۰/۳۷۲	۰/۲۳۳	۰/۳۰	۰/۰۰۰	۳۴۹	۸/۵۸۸	خدمات مخابراتی
۰/۲۲۱	۰/۱۱۵	۰/۱۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	۶/۲۴۳	فرهنگی مذهبی
-۰/۶۲۷	-۰/۷۵۵	-۰/۶۹	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۲۱/۳۰۳	خدمات بانکی
۰/۲۹۵	۰/۱۵۶	۰/۲۲	۰/۰۰۰	۳۴۹	۶/۳۷۴	مقابله با بحران‌ها و مخاطرات
-۰/۰۹۹	-۰/۲۷۲	-۰/۱۸۵	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۴/۲۳۵	کاهش رفت و آمد به شهر
-۰/۰۲۰	-۰/۲۰۴	-۰/۱۱	۰/۰۰۹	۳۴۹	-۲/۶۳۱	ایجاد اشتغال

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که از مجموع نه شاخص مورد بررسی در بخش کشاورزی، عملکرد دهیاری از نظر مردم فقط در شاخص بهبود آب رسانی برای کشاورزی مناسب بوده و دهیاری در بقیه شاخص‌ها از دیدگاه ساکنین عملکرد قابل قبولی نداشته است. که برخی دلایل آن موقعیت جغرافیایی روستا و انتخاب روستا به عنوان روستای هدف گردشگری، و حجم بالای جمعیت گردشگر که به روستا می‌آید و درآمد بیشتر حاصل از بخش‌ها و فعالیت‌های خدماتی نسبت به کشاورزی و توجه کم جوانان روستا به کشاورزی (علی‌رغم وجود منابع مناسب نسبت به روستاهای اطراف) عنوان شد.

جدول ۴- سنجش میزان رضایت از عملکرد دهیاری در بخش کشاورزی

فاصله اطمینان ۰/۹۵		Test Value=3				شاخص‌های بخش کشاورزی
حد بالا	حد پایین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	T مقدار	
-۰/۶۹۵	-۰/۸۲۴	-۰/۷۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۲۳/۱۳۳	بهبود بهره‌وری
-۰/۸۱۱	-۰/۹۶۵	-۰/۸۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۲۲/۶۱۰	مکانیزاسیون
-۰/۹۱۲	-۱/۰۴۷	-۰/۹۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۲۸/۶۵۶	مشاوره
-۰/۱۰۰	-۰/۲۰۲	-۰/۱۵	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۵/۸۸۱	تهیه و توزیع کود
-۰/۳۵۹	-۰/۴۹۷	-۰/۴۲	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۲/۲۴۲	تهیه و توزیع بذر
۰/۵۵۰	۰/۴۰۹	۰/۴۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	۱۳/۴۵۹	بهبود آب کشاورزی
-۰/۶۷۰	-۰/۷۸۱	-۰/۷۲	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۲۵/۶۶۵	ماشین آلات و تکنولوژی
-۰/۲۰۸	-۰/۳۵۶	-۰/۲۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۷/۵۱۶	بیمه محصولات
-۰/۵۰۸	-۰/۶۲۳	-۰/۵۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۹/۳۸۹	تعاونی‌های تولید

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که از مجموع نه شاخص مورد بررسی در بخش صنعت، عملکرد دهیاری فقط در شاخص صنعت گردشگری از سطح رضایت مناسبی برخوردار بوده که دلیل آن همان گونه که ذکر شد موقعیت و آب و هوای منطقه است که به دلیل قرارگیری بین دو شهر بم و جیرفت و اختلاف ارتفاع و دما با این دو شهر و همچنین احداث فضاهای تفریحی مانند پارک و آلاچیق در روستا، گردشگران زیادی به روستا می‌آیند. همچنین در این بخش شاخص تعداد کارگاه های تولیدی در شرایط رضایت متوسطی از دیدگاه ساکنین قرار داشته است و سایر شاخص های مرتبط با عملکرد دهیاری در بخش صنعت در سطح رضایت پایینی از دیدگاه ساکنین بوده است.

جدول ۵ - سنجش میزان رضایت از عملکرد دهیاری در بخش صنعت

فاصله اطمینان ۰/۹۵		Test Value=3				شاخص های بخش صنعت
حد بالا	حد پایین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	T مقدار	
-۰/۷۷۴	-۰/۹۴۵	-۰/۸۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۹/۸۱۳	صنایع غذایی
-۰/۶۳۴	-۰/۷۸۲	-۰/۷۰	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۸/۸۶۸	صنایع نساجی
-۰/۱۷۶	-۰/۳۰۳	-۰/۲۴	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۷/۴۱۹	صنایع دستی
۰/۰۲۲	-۰/۱۰۸	-۰/۰۴	۰/۲۰۰	۳۴۹	-۱/۲۸۳	تعداد کارگاه های تولیدی
-۰/۳۴۰	-۰/۴۷۷	-۰/۴۰	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۱/۷۱۵	مصنوعات فلزی
-۰/۲۷۳	-۰/۳۷۲	-۰/۳۲	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۲/۹۰۰	تعاونی های تولید صنعتی
۰/۶۲۵	۰/۴۸۸	۰/۵۵	۰/۰۰۰	۳۴۹	۱۵/۹۸۷	صنعت گردشگری
-۰/۰۴۶	-۰/۲۱۰	-۰/۱۲	۰/۰۰۲	۳۴۹	-۳/۰۷۷	ایجاد فرصت های شغلی در صنایع
-۰/۴۹۲	-۰/۶۲۷	-۰/۵۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۶/۲۹۶	سرمایه گذاری در صنایع

مأخذ: یافته های تحقیق

در پایان، همان گونه که جدول شماره ۶ نشان می‌دهد، نتایج حاصل از شاخص ترکیبی عملکرد دهیاری در بخش های خدمات، کشاورزی و صنعت نشان می‌دهد که میزان رضایت مردم از عملکرد دهیاری در شاخص های اجتماعی در حد متوسطی قرار دارد که دلیل آن همان گونه که ذکر شد، توجه دهیاری روی بخش های خدمات رسانی و گردشگری بوده است ولی میزان رضایت از عملکرد دهیاری در شاخص های کشاورزی و صنعتی در حد پایینی بوده است.

جدول ۶ - سنجش میزان رضایت از عملکرد دهیاری در سه بخش اقتصاد روستایی

فاصله اطمینان ۰/۹۵		Test Value=3				شاخص‌ها
حد بالا	حد پایین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار T	
۰/۰۶۰	-۰/۰۰۷	۰/۰۲	۰/۱۳۱	۳۴۹	۱/۵۱۴	خدمات
-۰/۴۵۱	-۰/۵۱۹	-۰/۴۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۲۸/۰۷۶	کشاورزی
-۰/۲۶۰	-۰/۳۳۳	-۰/۲۹	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۵/۸۷۶	صنعت

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد روستاها صورت گرفته است. برای سنجش میزان رضایتمندی روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها از پرسش‌نامه‌ای استفاده شد که در آن اقتصاد روستا از لحاظ بخش‌های خدمات، کشاورزی و صنعت با شاخص‌هایی سنجیده شد، میزان رضایت ساکنین روستا در شاخص‌های یاد شده در ۵ گزینه از خیلی کم تا خیلی زیاد طراحی شدند؛ و شاخص‌های مورد مطالعه در سه بخش با آزمون t تک نمونه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج زیر را در بر داشت:

میزان آشنایی اکثر مردم با وظایف دهیاری‌ها در حد متوسط بوده (۵۸ درصد) و فقط تعداد کمی از روستاییان (۵/۴ درصد) با وظایف دهیاری‌ها آشنایی کامل داشتند و اکثر مردم روستا در مشاغل آزاد مشغول به کار می‌باشند (۳۳/۴ درصد) و درصد کمی از مردم به کشاورزی و دامداری می‌پردازند (۱۲ درصد کشاورزی و ۹/۷ درصد دامداری). همچنین نتایج حاصل از تحلیل‌ها نشان می‌دهد که عملکرد دهیاری از نظر مردم در روستای دهبکری در شش شاخص از بخش خدماتی و یک شاخص (بهبود آب کشاورزی) در بخش کشاورزی و شاخص صنعت گردشگری در بخش صنعت، در حد قابل بوده و در یک شاخص (افزایش تعداد کارگاه‌های تولیدی بعد از تشکیل دهیاری) در بخش صنعت با سطح معنی داری ۰/۲۰۰، میزان رضایت مردم در حد متوسط بوده است. در دیگر شاخص‌ها میزان رضایت از عملکرد دهیاری از نظر روستاییان در حد قابل قبولی نبوده است. همچنین پس از تجزیه و تحلیل‌ها مشخص شد که در کل میزان رضایت مردم از دهیاری در بخش خدمات، با سطح معناداری ۰/۱۳۱ تا حدی قابل قبول بوده که دلیل آن توجه بیشتر دهیاری به ارائه خدماتی مانند خدمات بهداشتی، خدماتی درمانی، مخابراتی، برق رسانی، فرهنگی مذهبی و مقابله با مخاطرات طبیعی بوده و همچنین انتخاب روستا به عنوان روستای هدف گردشگری، میزان زیاد گردشگری که به روستا می‌آید، و ارائه خدمات به گردشگران و درآمد بیشتر مشاغل آزاد که ناشی از حضور گردشگران است، موجب شده که توجه بیشتر دهیاری روی این بخش باشد و به نظر می‌رسد که دهیاری در بخش کشاورزی که مهم‌ترین بخش اقتصاد روستایی است، از نظر مردم عملکرد قابل قبولی نداشته و فقط در شاخص بهبود آب کشاورزی عملکرد مناسبی داشته است. در بخش صنایع نیز میزان رضایت مردم از عملکرد دهیاری فقط در شاخص صنعت گردشگری در حد قابل قبول بود. به گفته خود مسئولین روستا، به نظر

می‌رسد عوامل خارجی مانند نداشتن اختیارات کافی از سوی بخش‌داری‌ها و کمبود بودجه و منابع مالی کافی برای اجرای برنامه‌ها و وجود برخی ضوابط و قوانین دست و پاگیر برای مسئولین نیز در عملکرد دهیاری‌ها اثرات قابل توجهی داشته است.

پیشنهادها

با توجه به اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد روستاها و همچنین در کل اقتصاد ملی، پیشنهاد می‌شود که دهیاری‌ها علاوه بر توجه به بخش‌هایی که در آن زمینه از استعداد محیطی و طبیعی برخوردارند، به بخش کشاورزی و فعالیت‌های مرتبط با آن توجه ویژه داشته باشند.

با توجه به بررسی‌های انجام شده در این تحقیق و در مطالعات دیگر، به نظر می‌رسد درصد کمی از مردم روستاها با وظایف دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستا آشنایی خوبی داشته باشند، لذا باید دهیاری‌ها با تعامل بیشتر با مردم و مشارکت گرفتن بیشتر از مردم در امور، دهیاری را از نهادی صرفاً اداری و مشابه دستگاه‌های اداری و دولتی، به نهادی پویا و موثر در روستا تبدیل کنند.

به نظر می‌رسد، دهیاری روستای مورد مطالعه با افزایش فعالیت‌های خود در بخش‌های مربوط به گردشگری و ارائه خدمات بیشتر به گردشگران و فراهم آوردن امکانات و شرایط رفاهی می‌تواند شرایط را برای توسعه اقتصاد روستا و کسب درآمد بیشتر برای مردم روستا فراهم آورد.

دادن آموزش‌های مدیریتی و اقتصادی به دهیاران برای اداره بهتر امور روستا و برگزاری دوره‌های آموزشی برای آشنایی بیشتر دهیاران با مسائل مدیریتی.

اختصاص بیشتر اعتبارات به دهیاری مورد مطالعه برای انجام دادن و به اتمام رساندن طرح‌ها و افزایش میزان اعتماد مردم به آن‌ها.

به نظر می‌رسد چون روستای مورد مطالعه به لحاظ موقعیت طبیعی و اختلاف ارتفاع و آب و هوا با مناطق مجاور، پتانسیل جذب گردشگر زیادی دارد و به عنوان روستای هدف گردشگری انتخاب شده باید بیشتر مورد توجه مسئولین شهرستان قرار گیرد.

مشارکت مردم در همه مراحل تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا و بهره‌برداری در طرح‌ها و برنامه‌ها مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهاد می‌گردد دهیاری‌ها با ایجاد برنامه‌های درآمدزا مانند وصول بهای خدمات، زمینه‌های خودکفایی و خود اتکایی دهیاری را فراهم آورند و وابسته به کمک‌های دولت نباشند تا علاوه بر کسب درآمد برای روستا، به اهداف اولیه تأسیس دهیاری‌ها که همان مدیریت محلی خودکفا بوده نزدیک شوند.

تعامل بیشتر بین دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستا به عنوان نمایندگان مردم روستا.

منابع

- ۱- اساس نامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۱ .
- ۲- استعلاجی، علیرضا، (۱۳۹۱)، بررسی الگوی مدیریت روستایی در ایران با تأکید بر مدیریت محلی و مشارکتی دهیاری‌ها، فصل نامه جغرافیا، سال دهم، شماره ۳۲ .
- ۳- اکبری، غضنفر، مجید عبدالهی، (۱۳۸۴)، مجموعه قوانین و مقررات ده و دهیاری، چاپ اول، تهران، انتشارات قلمستان هنر.
- ۴- آسایش، حسین و قنبری، نوذر، (۱۳۸۵)، مقدمه ای بر اقتصاد روستایی ایران، چاپ اول، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه، تهران.
- ۵- بدری، سید علی و نعمتی، مرتضی، (۱۳۸۴)، ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی، مقایسه تطبیقی دهیاری‌های فعال در روستاهای کوچک و بزرگ، مطالعه موردی استان گلستان، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۹ .
- ۶- تودارو، مایکل، (۱۳۶۴)، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد ۱، سازمان برنامه و بودجه.
- ۷- حافظ نیا، محمد رضا، (۱۳۸۹)، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران.
- ۸- دربان استانه، علیرضا و اکبری، غضنفر، (۱۳۸۳)، دهیاری‌ها در برنامه چهارم توسعه (جایگاه و چشم انداز دهیاری‌ها در قانون و برنامه چهارم)، دفتر مطالعات و برنامه ریزی روستایی، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- ۹- رضوانی، محمد رضا، (۱۳۸۳)، مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، نشر قومس، تهران.
- ۱۰- رضوانی، محمدرضا، (۱۳۸۳)، مقدم‌های بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، چاپ اول، تهران، نشر قومس.
- ۱۱- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و سجاسی قیداری، حمد الله و عینالی، جمشید، (۱۳۸۶)، نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیر گذار، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲.
- ۱۲- زمردیان، محمد جعفر، (۱۳۷۰)، اصول و مبانی عمران ناحیه ای، چاپ دوم، ناشر کتابستان.
- ۱۳- سعیدی، عباس، (۱۳۸۴)، مبانی جغرافیای روستایی، ناشر سمت.
- ۱۴- سوری، فرشاد، (۱۳۹۰)، ارزیابی عملکرد دهیاران در توسعه روستایی (مطالعه موردی بخش کونانی شهرستان دهدشت)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.
- ۱۵- عزیزی، پروانه و لطفی، حیدر و پیشرو، حمداله، (۱۳۸۸)، فنآوری اطلاعات و ارتباطات و تأثیر آن بر اقتصاد روستایی ایران، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۶.

- ۱۶- فیروزنیا، قدیر و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، (۱۳۸۲)، جایگاه روستا در فرآیند توسعه‌ی ملی از دیدگاه صاحب‌نظران، ناشر مؤسسه توسعه‌ی روستایی، تهران.
- ۱۷- متقی زاده، محمد حسن، (۱۳۸۰)، سازمان‌های غیر دولتی نهادی برای سازمان دهی مشارکت در جامعه مدنی، مجموعه مقالات نقش و جایگاه سازمان‌های غیر دولتی در عرصه فعالیت‌های ملی و بین‌المللی، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، تهران.
- ۱۸- معاونت امور دهیاری‌ها، دفتر طرح و برنامه، (۱۳۸۳)، مجموعه قوانین و مقررات دهیاری‌ها، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور، تهران.
- ۱۹- مقیمی، سید محمد، (۱۳۸۲)، اداره امور حکومت‌های محلی، ناشر سمت.
- ۲۰- مهدوی، مسعود، (۱۳۷۷)، مقدمه‌ای بر جغرافیای روستایی، تهران، انتشارات سمت.
- ۲۱- مهدوی، مسعود و علی‌اکبر نجفی کانی، (۱۳۸۴)، دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران، پژوهش‌های جغرافیایی شماره ۵۳، صص ۳۹ - ۲۱.
- ۲۲- نائیجی، مصطفی، (۱۳۸۸)، نقش آموزش دهیاران در توسعه روستایی نمونه موردی دهیاری‌های بخش چمستان شهرستان نور، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- ۲۳- نعمتی، مرتضی، (۱۳۸۴)، شورا-دهیاری، راهبردی اصلاح‌طلبانه، ماهنامه دهیاری‌ها، شماره ۱۴، ۱۶ - ۱۴.
- ۲۴- نوروزی فر، سید عبدالرحیم، (۱۳۸۰)، مدیریت سازمان‌های محلی و شهرداری‌ها، ناشر بازتاب.
25. Bosshaq, M. R., Afzalinia, F., Moradi, H, (2012), **Measuring indicators and determining factors affecting sustainable agricultural development in rural areas - A case study of Ravansar**, Iran, International Journal of AgriScience Vol. 2, NO. 6, pp 550-557 .
26. ESCAP, (1996), **Showing the Way: Methodologies for Successful Rural Poverty Alleviation Projects**. Bangkok.
27. Lowe, P, Christopher, R. Neil, W. David, W. and Rachel, W, (1999), **Participation in Rural Development , European Foundation** , center For Rural Economy 1. (1) : 1-29.
28. Manal R. Nader, BachirAbiSalloum, NadimKaram, (2002), **Environment and sustainable development indicators in, Lebanon: A practical municipal level approach**. Ecological indicators.
29. Mosley, M, (2003), **Sustainable rural development: The role of community involvement and local partnership**.
30. Wang Wenchang, (2008), **Rural management, The Way Out for Tibetan Rural Areas**, China tibetology Number (1) : 1-94.
31. Yarwood, R, (2002), **Parish councils, partnership and governance: the development of exceptions housing in the englan**, journal of rural studies, 18, pp. 275-291.
32. Zaslow, M.Kathryn, T. Christopher, B. and Kristin, M, (2000), **Welfare reform and children: potential implications**, Series on New Federalism.(A-23) : 1-6.